

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษาอย่างยั่งยืน

ปนัดดา สอนสระคู

นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

E-mail: s67561802061@ssru.ac.th

กัญญ์รัชการย์ เลิศอมรศักดิ์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

E-mail: Ganratchakan.le@ssru.ac.th

บทคัดย่อ

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษาอย่างยั่งยืน คือการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษาเป็นรูปแบบการบริหารอีกหนึ่งรูปแบบที่นิยมนำมาใช้ในการบริหารสถานศึกษา อีกทั้งยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและพัฒนาสถานศึกษาให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของชุมชน โดยเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีบทบาท เช่น การกำหนดนโยบาย การวางแผน การดำเนินงาน และการประเมินผล รวมทั้ง การสนับสนุนทรัพยากร ส่งผลให้สถานศึกษามีความเข้มแข็งสามารถพัฒนาและขับเคลื่อนการศึกษาไปในทิศทางที่เหมาะสม ลดความขัดแย้งระหว่างสถานศึกษากับชุมชน นอกจากนี้ยังช่วยให้การบริหารจัดการสถานศึกษามีประสิทธิภาพ โปร่งใส มีความชัดเจน ตรวจสอบได้ จึงเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาการศึกษาอย่างยั่งยืน ที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากเครือข่ายภาคีต่าง ๆ เช่น องค์กรท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐ ในการทำให้การบริหารมีประสิทธิภาพมากขึ้นและส่งเสริมการพัฒนาการศึกษาอันนำไปสู่ความยั่งยืนและความเข้มแข็งของสถานศึกษา

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม, การบริหารสถานศึกษา, ยั่งยืน

Abstract

Community engagement in educational institution management is a widely adopted administrative approach that plays a crucial role in enhancing educational quality and aligning schools with the local community's context. This participatory model allows communities to be actively involved in key aspects of school administration, including policy formulation, strategic planning, implementation, and evaluation. Furthermore, community involvement extends to resource mobilization, which strengthens educational institutions, enabling them to develop and progress in a direction that aligns with societal needs while minimizing

conflicts between schools and their surrounding communities. In addition, community participation fosters transparency, accountability, and efficiency in school management, ensuring that educational governance remains clear and subject to public scrutiny. This collaborative approach is fundamental to sustainable educational development, necessitating cooperation from various stakeholders, including local organizations and governmental agencies. Such partnerships contribute to more effective school administration and promote long-term educational sustainability, ultimately reinforcing the resilience and strength of educational institutions.

Keyword: Participation, Educational institution administration, Sustainable

บทนำ

การศึกษาในยุคปัจจุบันมีความสำคัญ หากประเทศใดที่มีการพัฒนา เป็นประเทศที่เจริญแล้วประเทศนั้นจะได้รับการยอมรับจากสังคมโลก เนื่องจากการศึกษาเป็นเครื่องชี้วัดในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในประเทศให้เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ให้สอดคล้องกับความต้องการตลาดแรงงานโลก การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ควบคู่ไปด้วยกัน เพราะถือว่าเป็นกำลังสำคัญของประเทศ ตามที่ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ได้กล่าวว่า “ทรัพยากรมนุษย์เป็นปัจจัยขับเคลื่อนสำคัญในการยกระดับการพัฒนาประเทศในทุกมิติไปสู่เป้าหมายการเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว ขับเคลื่อนโดยภูมิปัญญาและนวัตกรรมในอีก 20 ปีข้างหน้า” (ยุทธศาสตร์ชาติ, 2561) ดังนั้นจำเป็นวางรากฐานการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศอย่างเป็นระบบ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 6 กำหนดให้การจัดการศึกษามุ่งพัฒนาคุณภาพของบุคคลในทุกมิติ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ, 2542) ส่งผลให้สถานศึกษาต้องดำเนินการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับกฎหมายดังกล่าว รวมถึงนโยบายของรัฐ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 54 ซึ่งกำหนดให้รัฐจัดการศึกษาไม่น้อยกว่าสิบสองปี ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนถึงระดับการศึกษาภาคบังคับ โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย และต้องมีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, 2560)

การจัดการศึกษาไม่ใช่ภาระหน้าที่ของรัฐบาลฝ่ายเดียว ทุกภาคส่วนต้องมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการศึกษาไทยให้มีคุณภาพ โดยต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้ปกครอง ชุมชน องค์กรภายนอกเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาระบบการศึกษาเกี่ยวกับการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา ทั้งนี้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 8 วรรคที่ 2

กำหนดให้สังคมมีส่วนร่วม คือการเปิดโอกาสให้ประชาชนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจในกิจการต่าง ๆ ของสถานศึกษา สนับสนุนตัดสินใจ กำหนดวางแผนอย่างมีระบบ กำหนดนโยบาย มีการติดตาม และประเมินผลร่วมกัน นำผลการปฏิบัติไปปรับปรุงพัฒนา งานในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นไป (กอบกุลช การควรวคิด, 2561) ดังนั้นการบริหารสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องอาศัยชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษา

ความหมายการบริหารแบบมีส่วนร่วม

ปัจจุบันการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วม เป็นที่นิยมเป็นอย่างมากของผู้บริหารสถานศึกษา ที่นำมาเป็นกลยุทธ์ในการบริหารงาน และกำหนดแนวนโยบายให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาการศึกษา รวมทั้งร่วมกำหนดนโยบายของสถานศึกษา เพื่อกำหนดทิศทางการขับเคลื่อนการพัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพ และประสิทธิผลมากขึ้น

ทั้งนี้เวศ วงศ์สุวรรณ และอินตา ศิริวรรณ (2560) กล่าวถึงการบริหารแบบมีส่วนร่วม คือแนวทางที่เปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ โดยริเริ่มใช้ความคิดเชิงสร้างสรรค์ และความเชี่ยวชาญ เพื่อนำไปสู่เป้าหมายหรือแนวทางการแก้ไขปัญหา ทั้งนี้ยังส่งเสริมให้มีความเข้าใจร่วมกัน และช่วยให้ได้การยอมรับในองค์กรเพิ่มขึ้น ช่วยลดช่องว่างของการสื่อสารในที่ทำงานและยังช่วยจัดปัญหาเรื่องความขัดแย้งในการทำงาน

กอบกุลช การควรวคิด (2561) ยังได้กล่าวถึงความหมายคำว่าความร่วมมือ หมายถึงกระบวนการที่โรงเรียนและผู้ปกครองร่วมมือกันในทุกด้านอย่างเป็นระบบ โดยครอบคลุมการมีส่วนร่วมตั้งแต่ขั้นตอนการวางแผน การตัดสินใจ การดำเนินงาน การรับผลประโยชน์ ตลอดจนการติดตามและประเมินผล ทั้งนี้เพื่อเสริมสร้างความร่วมมือและความเข้าใจอันดีระหว่างทั้งสองฝ่าย อันนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษา

นักวิชาการต่างประเทศ Cohen และ Uphof. (1980) ได้ให้ความหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วมว่าเป็นการเกี่ยวข้องกันของแต่ละบุคคลเพื่อการปรับปรุงสถานะความเป็นอยู่ในสถานการเดียวกันซึ่งได้อธิบายไว้ 4 ด้าน คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการ ประเมินผล

นอกจากนี้ Likert. (1961) กล่าวถึงการบริหารแบบมีส่วนร่วม คือแนวทางที่ผู้บริหารไว้วางใจและเชื่อมั่นในผู้ใต้บังคับบัญชา สนับสนุนการสื่อสารสองทาง ทั้งจากบนลงล่าง ล่างขึ้นบน และระหว่างเพื่อนร่วมงานในระดับเดียวกัน ผู้บริหารให้ผลตอบแทนที่เหมาะสม พร้อมสร้างบรรยากาศแห่งมิตรภาพ เปิดรับความคิดเห็น กระตุ้นแรงจูงใจ และให้พนักงานมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

สรุปได้ว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วม หมายถึงหลักการบริหารที่องค์กรหรือหน่วยงานที่ผู้บริหารผู้บังคับบัญชาได้ให้บุคคล องค์กร หรือชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกระบวนการบริหารงานในองค์กร เช่น การตัดสินใจ วางแผน ดำเนินงาน การประเมินผลร่วมกัน เพื่อให้การปฏิบัติงานในการบริหารงานเป็นไป

อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ส่งผลให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร นอกจากนี้ยังทำให้ผู้บังคับบัญชาได้รับการยอมรับและการนับถือ และเกิดความไว้วางใจจากผู้บังคับบัญชา

ความสำคัญของการบริหารแบบมีส่วนร่วม

การบริหารแบบมีส่วนร่วมนั้นถือได้ว่าเป็นหลักการบริหารที่สำคัญในการนำไปใช้ในการบริหารสถานศึกษาที่ผู้บริหารได้ให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ กำหนดนโยบายและกลยุทธ์ร่วมกันจนนำไปสู่การปฏิบัติงานที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อองค์กร ตามที่ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2560) กล่าวถึงการบริหารสถานศึกษาว่ามีความสำคัญตามบทบาทหน้าที่ และถือเป็นภารกิจหลักของผู้บริหารสถานศึกษาที่ต้องวางแผนการทำงานอย่างเป็นขั้นตอนเพื่อความเป็นระบบระเบียบ หากระบบการบริหารไม่มีประสิทธิภาพ ย่อมส่งผลให้เกิดความกระทบต่อองค์กร ดังนั้นแล้วการเป็นผู้บริหารต้องเลือกวิธีการที่เหมาะสมและให้มีประสิทธิภาพสูงสุด เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ การบริหารที่ดีผู้บริหารต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ไปด้วยกัน เพราะฉะนั้นแล้วการบริหารไม่ใช่แค่หน้าที่ของผู้บริหารฝ่ายเดียวเท่านั้น แต่ยังมีบุคลากรภายในองค์กรที่ช่วยกันทำงานให้สำเร็จ ดังนั้นบุคลากรภายในองค์กรแต่ละบุคคลมีความแตกต่างกัน และมีความสามารถที่หลากหลายเฉพาะด้านในแต่ละบุคคล ซึ่งผู้บริหารต้องนำเทคนิคและกระบวนการที่เหมาะสมมาใช้ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดและบรรลุเป้าหมายของสถานศึกษา

สรุปได้ว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วมมีความสำคัญในการบริหารสถานศึกษาในการเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษา มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีส่วนร่วมในการประเมิน มีส่วนร่วมในการวางแผน กำหนดนโยบาย เป้าหมายและกลยุทธ์ของสถานศึกษา ทั้งการเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมจะทำให้ชุมชนมีความเข้าใจในสภาพการจัดการศึกษาได้เป็นอย่างดี และหาแนวทางร่วมกันพัฒนาการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ

รูปแบบของการบริหารแบบมีส่วนร่วม

สถานศึกษาให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสถานศึกษา โดยอาศัยความร่วมมือของชุมชน เพื่อเกิดความเป็นอิสระคล่องตัวทั้งในด้านการบริหารงานวิชาการการบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป ที่สร้างความรับผิดชอบต่อผู้เรียน ภายใต้การสนับสนุนทรัพยากร และการบริหารที่จำเป็นและเหมาะสมจากผู้สนับสนุนที่ต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของประเทศ (ระเบียบคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2561) ในรูปแบบของการแต่งตั้งคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งครองคน บำรุงเวช (2566 อ้างถึงในสันติ บุญภิรมย์, 2553) กล่าวว่า การที่ผู้บริหารเปิดโอกาสให้ผู้บังคับบัญชาเข้ามามีส่วนร่วม โดยทั่วไปมี 2 รูปแบบ ได้แก่ 1) รูปแบบคณะกรรมการคณะกรรมการที่ทำงานร่วมกับผู้บริหารคือบุคคลที่ได้รับการแต่งตั้ง อย่างเป็นทางการ และที่มีการแต่งตั้งเป็นการถาวรตามวาระหรืออาจชั่วคราวตามภาระหน้าที่ คณะกรรมการ มีหน้าที่สำคัญในการกลั่นกรอง

การดำเนินงานในเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะอย่างรอบคอบ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการบริหารอย่างมาก ผู้บริหารที่เลือกใช้การบริหารด้วยรูปแบบคณะกรรมการจะต้องเป็นนักประชาธิปไตย สามารถวินิจฉัยประเด็นต่างๆโดยใช้ประโยชน์จากความคิดเห็นของคณะกรรมการที่หลากหลายได้ 2) รูปแบบบุคคล สำหรับการเชิญบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารก็สามารถทำได้ โดยใช้ลักษณะของผู้เชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ โดยผู้เชี่ยวชาญเหล่านี้มีหน้าที่ช่วยเหลือถ่วงดุล ชี้แนะรายละเอียด และเป็นที่ยกย่องในเรื่องใดเรื่องหนึ่งให้เกิดความชัดเจน

กอบกฤษ การควรคิด (2561) กล่าวถึงรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนไว้ 7 ประการ ดังนี้ ประการแรก การบริหารแบบมีส่วนร่วมมี 2 แนวทาง คือสถานศึกษาเป็นผู้เริ่มให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมหรือชุมชนเป็นผู้เริ่มเข้ามาให้การสนับสนุนสถานศึกษา ประการที่สอง กลุ่มบุคคล องค์กรภาคีต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมกับสถานศึกษา โดยอาศัยความร่วมมือกับครู นักเรียน ผู้บริหาร และคณะกรรมการสถานศึกษา ประการที่สาม กำหนดผู้มีส่วนร่วมจากความสัมพันธ์ในชุมชน รวมทั้งทรัพยากรและภาคีที่มีบทบาทและความชำนาญที่ต่างกัน ประการที่สี่ กำหนดขอบเขตการมีส่วนร่วมตามกรอบภารกิจของสถานศึกษา ประการที่ห้า คือการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ พัฒนาทรัพยากร พัฒนาสิ่งแวดล้อม พัฒนาสื่อและหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ ประการที่หก กระบวนการมีส่วนร่วมเป็นไปด้วยความริเริ่ม สร้างสรรค์ อันมีผู้บริหารและครูจัดกิจกรรม และระดมทรัพยากรในการจัดการเรียนรู้ในชุมชน และสุดท้ายประการที่เจ็ด ผลแห่งความสำเร็จจากการมีส่วนร่วมทำให้สถานศึกษามีเครือข่ายที่กว้างมากขึ้น

สรุปได้ว่า การเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของชุมชนนั้นมีหลายรูปแบบในเข้ามามีส่วนร่วมกระบวนการดำเนินงานเกี่ยวกับงานบริหารในสถานศึกษา เช่น การให้คำปรึกษา คำแนะนำ ส่งเสริมสนับสนุน รวมทั้งการให้ความร่วมมือของชุมชนในการบริหารงานของสถานศึกษา

ประโยชน์ของการบริหารงานแบบมีส่วนร่วม

การบริหารแบบมีส่วนร่วมเป็นกลยุทธ์ในการบริหารที่เปิดโอกาสให้บุคคลหรือกลุ่มต่าง ๆ เข้ามามีบทบาทในการกำหนดนโยบาย มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และการดำเนินงานของสถานศึกษา โดยวันชัย ปุ๊กอง (2565) กล่าวว่าการบริหารแบบมีส่วนร่วมมีประโยชน์โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ดังนี้ 1) เป็นการระดมการระดมสรรพกำลังจากบุคคลที่มีความหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นพลังความคิด สติปัญญา ความรู้ ความสามารถ หรือประสบการณ์ 2) การมีส่วนร่วมในการสร้างบรรยากาศที่ดีและส่งเสริมประชาธิปไตยในการทำงาน สามารถแสดงความคิดเห็น ร่วมตัดสินใจต่าง ๆ ระหว่างผู้บริหารกับผู้ปฏิบัติงาน 3) การลดความขัดแย้งระหว่างผู้บริหารกับบุคคลในองค์กร โดยการสื่อสารที่เปิดกว้างและการทำงานร่วมกัน ซึ่งช่วยให้การประสานงานเป็นไปอย่างราบรื่น 4) การบริหารแบบมีส่วนร่วมทำให้ผลงานมีประสิทธิภาพและคุณภาพดีขึ้น ทุกคนมีส่วนร่วมรับผิดชอบร่วมกันและทำงานอย่างเต็มที่ 5) ผลแห่งความสำเร็จของงานสร้างความภาคภูมิใจแก่บุคคลในองค์กร เนื่องจากทุกคนมีส่วนร่วมในความสำเร็จ 6) แบ่งหน้าที่ในการ

ทำงาน ช่วยให้งานออกมาประสบความสำเร็จภายในระยะเวลาอันรวดเร็ว 7) การบริหารแบบมีส่วนร่วมมีส่วนช่วยสร้างความสมดุลระหว่างฝ่ายบริหารและฝ่ายปฏิบัติ ทำให้การดำเนินงานในองค์กรมีความต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพสูงสุด

นอกจากนี้ครองคน บำรุงเวช (2566) ยังให้ความเห็นเกี่ยวกับประโยชน์ของการมีส่วนร่วมว่าเป็นการบริหารรูปแบบหนึ่งที่สามารถทำให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดความผูกพันกับองค์กร กล่าวคือการบริหารแบบมีส่วนร่วมมีประโยชน์ ดังนี้ 1) หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม ทำให้เกิดการระดมทางความคิด เกิดการอภิปรายร่วมกัน ก่อให้เกิดความคิดเห็นอันหลากหลาย และเกิดความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติให้งานออกมาสำเร็จมากกว่าลงมือทำงานเพียงคนเดียว 2) ก่อให้เกิดผลดีทางจิตวิทยา กล่าวคือทำให้ผู้ปฏิบัติงานต่อต้านงานน้อยลง เกิดการร่วมมือในการปฏิบัติงาน และเกิดการยอมรับมากยิ่งขึ้น 3) องค์กรเปิดโอกาสให้บุคคลภายในองค์กรด้วยกันได้สื่อสาร แลกเปลี่ยนความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร รวมทั้งประสบการณ์ในการทำงานร่วมกัน อันนำมาให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน 4) องค์กรเปิดโอกาสให้บุคคลในองค์กรหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องแสดงศักยภาพโดยใช้ความรู้ ความสามารถของตนเองในการปฏิบัติตามภาระงานอย่างเต็มที่ ทั้งนี้ยังทำให้เกิดความรักองค์กรมากขึ้น 5) ผลลัพธ์ในการปฏิบัติงานดีขึ้น เพิ่มประสิทธิภาพในการตัดสินใจ ผู้ปฏิบัติงานมีความพึงพอใจมากขึ้น

สรุปได้ว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วมเป็นรูปแบบการบริหารรูปแบบหนึ่งที่ช่วยในการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เนื่องจากเป็นการบริหารที่เปิดโอกาสให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้ร่วมแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ในการทำงาน ลดความขัดแย้งในองค์กร ทำให้เกิดความรู้สึกรักภาคภูมิใจ และเป็นส่วนหนึ่งของความสำเร็จขององค์กร

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษา

ปัจจุบันการบริหารในสถานศึกษาได้เปิดโอกาสให้บุคคล หรือชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษามากขึ้น ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หมวด 5 ส่วนที่ 1 การบริหาร และการจัดการศึกษาของรัฐ มาตรา 40 กำหนดให้สถานศึกษาแต่งตั้งคณะกรรมการสถานศึกษา ให้ทำหน้าที่ ดำเนินการกำกับ ส่งเสริมและสนับสนุนการบริหารงานของสถานศึกษา ซึ่งในคณะกรรมการสถานศึกษา ประกอบไปด้วย กรรมการที่เป็นผู้แทนผู้ปกครอง กรรมการที่เป็นผู้แทนครู กรรมการที่เป็นผู้แทนองค์กรชุมชน กรรมการที่เป็นผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้กรรมการที่เป็นแทนศิษย์เก่า กรรมการที่เป็นผู้แทนพระภิกษุสงฆ์และหรือผู้แทนที่องค์กรศาสนาอื่นในพื้นที่ และผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งธนภัทร โนโซติ (2566) กำหนดขอบข่ายและภารกิจการบริหารสถานศึกษาไว้ ดังนี้

ด้านการบริหารงานวิชาการ หมายถึง การส่งเสริมและเปิดโอกาสให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาและดำเนินงานทางวิชาการในสถานศึกษา ซึ่งครอบคลุมไปถึงการให้ความคิดเห็นในการพัฒนาเนื้อหาหลักสูตรท้องถิ่น การวางแผนเชิงกลยุทธ์ด้านวิชาการ การบริหารจัดการการเรียนการสอน การพัฒนาหลักสูตรของ

สถานศึกษา พัฒนาระบบการจัดการเรียนรู้ รวมถึงพัฒนาการวัดและประเมินให้ผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน นอกจากนี้ ยังรวมถึงการดำเนินการในงานทะเบียนนักเรียน การเทียบโอนหน่วยกิตหรือผลการเรียน การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ การให้คำแนะนำด้านการศึกษา การพัฒนาและยกระดับระบบการประกันคุณภาพ ภายในและการประกันคุณภาพภายนอกตามมาตรฐานการศึกษา พร้อมทั้งมีส่วนส่งเสริมในการทำให้สถานศึกษาเกิดความเข้มแข็งทางด้านวิชาการของชุมชน ช่วยสร้างเครือข่ายในการให้ความร่วมมือกับสถานศึกษา ทั้งนี้ตลอดจนการพัฒนาเทคโนโลยีโดยมีการบูรณาการนำเทคโนโลยีไปใช้เพื่อการศึกษา

ด้านการบริหารงานงบประมาณ หมายถึง การที่เปิดโอกาสให้แก่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนงบประมาณประจำปีของสถานศึกษา การจัดทำแผนปฏิบัติการด้านการใช้จ่ายงบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพ การกำหนดวิสัยทัศน์ของสถานศึกษาเพื่อจัดทำงบประมาณสอดคล้องกับเป้าหมายทางการศึกษา นอกจากนี้ยังให้ความเห็นหรือข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารงบประมาณในการใช้จ่ายตามแผนปฏิบัติการของสถานศึกษา การจัดหาทรัพยากรงบประมาณ การสนับสนุนสถานศึกษาโดยช่วยระดมทรัพยากรจากหน่วยงานภาคเอกชน การพิจารณาจัดสรรด้านงบประมาณให้กับโครงการต่าง ๆ การตรวจสอบ ติดตาม และรายงานผลการใช้งบประมาณ รวมถึงการระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา การบริหารจัดการทรัพยากรด้านการศึกษา และการดูแลรักษาความปลอดภัยของทรัพย์สินราชการของสถานศึกษา

ด้านการบริหารงานบุคคล หมายถึง การเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนอัตรากำลังครู การสรรหาวิทยากรภายนอกตามความต้องการของสถานศึกษา การให้ความเห็นชอบเกี่ยวกับการโยกย้ายข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ตลอดจนการให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของบุคลากร การดำเนินการด้านวินัยและมาตรการลงโทษ การส่งเสริมให้บุคลากรทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบและมีจิตวิญญาณของการทำงานเป็นทีม นอกจากนี้ ยังรวมถึงการกำกับดูแลและพัฒนาการปฏิบัติงานของบุคลากร รวมถึงการวางแผนพัฒนาศักยภาพบุคลากรให้สอดคล้องกับเป้าหมายของสถานศึกษา

ด้านการบริหารงานทั่วไป หมายถึง การส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการให้ความช่วยเหลือและประสานงานเพื่อแก้ไขปัญหาของนักเรียน การสอดส่องดูแลพฤติกรรมของนักเรียนและรายงานให้สถานศึกษาทราบอย่างต่อเนื่อง การกำหนดระเบียบและข้อบังคับเพื่อปลูกฝังวินัยให้แก่นักเรียน การพัฒนาสภาพแวดล้อมทางกายภาพของโรงเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้ นอกจากนี้ ยังครอบคลุมถึงการจัดการด้านสาธารณูปโภคของโรงเรียน การประชาสัมพันธ์กิจกรรมและผลงานของสถานศึกษา การประเมินผลการใช้ทรัพยากรทางกายภาพเพื่อการปรับปรุงและพัฒนา การส่งเสริมและสนับสนุนการจัดตั้งชมรมหรือสมาคมผู้ปกครองและศิษย์เก่า รวมถึงการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชนผ่านกระบวนการทางการศึกษา

สรุปได้ว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษา เป็นการบริหารเชิงกลยุทธ์ที่ช่วยให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทในการร่วมกำหนดวิสัย นโยบาย การดำเนินงาน รวมทั้งการส่งเสริมการสนับสนุนด้านบริหารงานภายในสถานศึกษา ได้แก่ บริหารด้านวิชาการ บริหารด้านงบประมาณ

บริหารดำเนินงานบุคคล และบริหารดำเนินงานทั่วไป อันนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการศึกษาและเกิดการพัฒนาอย่างมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืนต่อไป

บทสรุป

การบริหารแบบมีส่วนร่วมเป็นแนวทางการบริหารอีกรูปแบบหนึ่งของการบริหารสถานศึกษาที่ผู้บริหารนำมาใช้เป็นกลยุทธ์เชิงการบริหารงานของสถานศึกษา โดยผู้บริหารสถานศึกษานั้น มีนโยบายเปิดโอกาสให้ชุมชนหรือองค์กรภายนอกเข้ามามีบทบาทในดำเนินการ กระบวนการตัดสินใจ กำหนดนโยบาย วางแผน ดำเนินงาน การวัดผลและประเมินผล ส่งเสริม และสนับสนุนเกี่ยวกับภารกิจการบริหารของสถานศึกษา เพื่อช่วยขับเคลื่อนทิศทางการบริหารงานในการจัดการศึกษาให้มีความเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนมีหลายรูปแบบ เช่น การเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สมาคมศิษย์เก่า สมาคมผู้ปกครอง เป็นต้น ประโยชน์การบริหารแบบมีส่วนร่วมช่วยให้การดำเนินงานของสถานศึกษาเป็นอย่างไร่งใส ชัดเจนสามารถตรวจสอบได้ ลดความรู้สึกขัดแย้งภายใน เกิดความร่วมมือร่วมใจ สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสถานศึกษากับชุมชน รวมทั้งทำให้เกิดการสร้างเครือข่ายภาคีต่าง ๆ เช่น องค์กรท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ทำให้ทุกฝ่ายที่มีความเกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในการรับผิดชอบต่อผลลัพธ์การบริหารงานของสถานศึกษา นอกจากนี้การบริหารแบบมีส่วนร่วมยังสร้างความรู้สึกรักความภาคภูมิใจที่เป็นส่วนหนึ่งในความสำเร็จขององค์กร ดังนั้นการบริหารแบบมีส่วนร่วมเป็นกลยุทธ์การบริหารที่ผู้บริหารนำมาใช้ในการบริหารงานที่เน้นการทำงานร่วมกัน เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทในการมีส่วนร่วมในการบริหารงานของสถานศึกษาและเข้ามาช่วยในการพัฒนาสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น รวมทั้งสนับสนุนการพัฒนาสถานศึกษาให้เติบโตอย่างมั่นคงและยั่งยืนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กอบกฤษฎ์ การครครคิด. (2561). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขต ประถมศึกษาระยะของเขต 1. ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ครองคน บำรุงเวช. (2566). การบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารกับความเพลินในงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา. ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ธนภัทร โนโซติ. (2566). การศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนในเขต อำเภอมะจัน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3. ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา.
- นิเวศน์ วงศ์สุวรรณ. (2560). การบริหารแบบมีส่วนร่วม. วารสารมหาจุฬาริชาการ. 4, (1),177.

- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2560). การบริหารงานวิชาการ. กรุงเทพฯ: พิมพ์ดี.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. (2542, สิงหาคม 19). ราชกิจจานุเบกษา.
ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561-2580. (2561, ตุลาคม 13). ราชกิจจานุเบกษา. หน้า 34-35.
- ระเบียบคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2562, มกราคม 17). ราชกิจจานุเบกษา. หน้า 5-6.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. (2560, เมษายน 6). ราชกิจจานุเบกษา. หน้า 14.
- วันชัย ปูกอง. (2565). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอแม่เมาะ จังหวัดเชียงใหม่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3. ปริญาวิทยาศาตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา.
- Cohen & Uphoff. (1980). Effective Behavior in Organizations. New York : Richard D. Irwin Inc.
- Rensis Likert. (1961). New Patterns of Management. New York : Mcgraw - Hill.